

Reykjavík, 8. ágúst 2019

Mennta- og menningarmálaráðuneytið
Sölvhólgötu 4
101 Reykjavík

EFNI: Mál nr. S-180/2019: Frumvarp um Stuðningssjóð íslenskra námsmanna

Í samráðsgátt stjórnvalda eru til umsagnar drög að frumvarpi til laga um Stuðningssjóð íslenskra námsmanna. Meðfylgjandi eru helstu athugasemdir Bandalags háskólanna vegna frumvarpsins.

- Í 3. málsgrein er gert ráð fyrir því að sjóðurinn geti lánað aukalán til látakanda sem eru í viðkvæmri félagslegri stöðu. Hér hefði BHM viljað sjá styrki í stað láns, í það minnsta heimild til styrkja og lána.
- Í SÍN, rétt eins og núna í LÍN getur sjóðurinn krafist ábyrgðarmanns ef lántakandi telst ekki traustur aðili að mati sjóðsstjórnar. BHM telur að þarna þurfi að vera skýrari lína hvað telst traustur lántakandi, t.d. er krafist ábyrgðarmanna ef menn eru enn á vanskilaskrá. Það er lögbundið hlutverk sjóðsins að veita lán óháð efnahag og BHM leggur til að þetta ákvæði sé þrengt verulega.
- Í 16. gr er kveðið á um styrk vegna framfærslu barna. Þetta atriði er stórt framfaraskref og mikið fagnaðarefni. Loksins á að hætta að innheimta barnabæturnar til baka eins og nú tíðkast.
- BHM hefur áhyggjur af vaxtakjörum sjóðsins. Breytilegir vextir kunna að hafa veruleg áhrif á greiðslubrýði lánanna við erfiðari efnahagslegar aðstæður en nú ríkja. BHM leggur til að sett sé þak á vexti bréfanna.
- Fari vextir verðtryggðra lána yfir 4% og óverðtryggðra yfir 9% skal ráðherra skipa nefnd (með fulltrúum frá FOR, Seðlabanka, og MMR) sem á að leggja eitthvað til við ráðherra. Þetta ákvæði þarf að skýra betur og opna upp. Mikilvægt er að ráðherra geti hvenær sem er kallað þessa nefnd saman, enda kunna langvarandi háir vextir sem þó eru undir þessum viðmiðum að reynast greiðendum erfiðir, sérstaklega ef tveir aðilar á heimili eru greiðendur samtímis. Einnig er mikilvægt að heimildir séu til staðar til að bregðast við ráðgjöf nefndarinnar. Til hvaða ráðstafana getur nefndin gripið, getur hún til dæmis lagt til að farið sé fram á aukafjárveitingu frá Alþingi vegna óhagstæðra vaxtaskilyrða, getur hún lagt til að menn geti breytt lánum úr óverðtryggðu í verðtryggt, auk allra annarra úrræða. Verða t.d. fjárheimildir til staðar ef nefndin ætlar að fyrsta vexti? Ef fara á þá leið að hafa breytilega markaðsvexti á námslánunum á Íslandi er afar brýnt að öll tæki og tól séu tiltæki, þegar og ef vextir hækka. Úr þessu þarf að bæta.
- BHM leggur til að fyrirfram sé skilgreint hvernig námsmönnum verði ráðlagt að velja á milli óverðtryggðra- og verðtryggðra skuldabréfa, auk valsins um tekjutengingu eða ekki. Verður það í höndum SÍN að veita almenna fjármálaráðgjöf vegna þessa eða verður það í höndum annarra.
- Við það að bréfin fari að bera breytilega vexti og að val sé á milli óverðtryggðra og verðtryggðra bréfa er mikilvægt að námslán falli undir lög um neytendalán.

- Það er til bóta að þarna sé almennt gert ráð fyrir að menn séu ekki að greiða námslán eftir 65 ára aldur. BHM bendir á að í nágildandi kerfi er greitt fram í andlát lántakanda. BHM leggur áherslu á að stigin séu skref í því að samræma nágildandi kerfi því sem lagt er til með frumvarpi þessu, þannig að almenn sé ekki greitt af eldri námslánum eftir að starfsævi lýkur.
- Endurgreiðslur hefjast einu ári eftir námslok, þarna væri heppilegra að menn hefðu einfaldlega val um að byrja eftir eitt eða tvö ár. Þessi ár eru oft þau fjárhagslega erfiðustu hjá mörgum nýútskrifuðum nemendum.
- Lánin eru með mánaðarlegum afborgunum sem er til bóta frá fyrra kerfi.
- Lántakandi getur valið að tekjutengja lánið áður en hann verður 35 ára, það er góður kostur. BHM bendir á að hér þarf að gilda sama og við val á verðtryggðu og óverðtryggðu, ráðgjöf vegna þessa þarf að vera til staðar og vera skýr og hlutlaus. Ítrekað hefur verið bent á að 3,75% tekjutenging núverandi námslánakerfis sé íþyngjandi. Sömu rök eiga við tekjutenginguna þarna.
- BHM áskilur sér rétt til þess að skoða sérstaklega útfærsluna á tímabilinu á milli kerfis LÍN og kerfis SÍN. Ólíkar reglur milli sjóðanna í allt að 7 ár eftir að lögin taka gildi kunna að búa til ófyrirséðar flækjur. BHM hvetur ráðuneytið til að skoða þennan þátt frumvarpsins betur.
- BHM leggur til að komið sé upp almennum undanþágum frá endurgreiðslum til viðbótar við þær undanþágur sem frumvarpið geri ráð fyrir. Þannig verði greiðendum námslána LÍN og SÍN boðið að sækja rafrænt um undanþágur frá öllum greiðslum í tvö ár við fyrstu kaup fasteignar og í eitt ár við fæðingu barns, frumættleiðingu eða töku barns í varanlegt fóstur. Skilyrðin eru almenn, einföld og þegar almennt viðurkennd. Slíkt myndi ekki kalla á aðkomu sjóðsstjórnar.
- Frumvarpið gerir ráð fyrir sérstakri ívilnun ráðherra vegna t.d. starfsstétta með háan meðalaldur og slíks. BHM fagnar þessu og hvetur ráðherra til samráðs við bandalagið um slíkar ívilnanir.
- BHM fagnar því að loksins sé lagt til að greiðendur eigi fulltrúa í stjórn sjóðsins, enda hefur það verið baráttumál BHM svo árum skiptir að slíku sé viðkomið. Bandalag háskólanna eru einu heildarsamtök háskólamenntaðra á Íslandi og kallar eftir því að í skýringum með frumvarpinu sé þess getið að BHM tilnefni fulltrúa í þetta sæti.
- Frumvarpið gerir ráð fyrir að LÍN verði lagður niður og stofnaður nýr sjóður. Í 33. gr. er kveðið á um að staða framkvæmdastjóra verði auglýst og ráðið í stöðuna að fengnum tillögum stjórnar sjóðsins. Framkvæmdastjóri ræður svo annað starfsfólk. BHM fær ekki séð að frumvarpið geri með nokkrum hætti ráð fyrir færslu annars starfsfólks á milli sjóða og gerir athugasemd við þetta. Mikilvægt er að tryggja stöðu starfsfólks við breytingarnar verði frumvarpið að lögum.
- Nafn sjóðsins og skammstöfun hans, SÍN, er óheppileg, ekki síst samanborið við SÝN og að netlénið er ekki tiltækt. Ástæða er til að skoða þetta atriði betur.

Georg Brynjarsson,
hagfræðingur BHM